

УДК 343.232
DOI: 10.31733/15-03-2024/1/560-561

Артем АМЕЛЬЧЕНКО
аспірант кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЯНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України у 2022 р. та введення в країні воєнного стану спричинило не тільки суттєве зростання суспільної небезпечності вже криміналізованих діянь, а й появу та значне поширення інших суспільно небезпечних діянь. Верховною Радою з початку зазначеного вторгнення прийнято понад 20 законів про внесення змін та доповнень до КК України.

Так, було посилено кримінальна відповідальність за такі діяння, вчинені в умовах воєнного стану, як державна зрада та диверсія (ст. ст. 111, 113 КК України), корисливі кримінальні правопорушення проти власності (ст. ст. 185-187, 189-191 України), несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж (ст. 361 КК України). Також встановлена кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність (ст. 111-1 КК України), пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України), незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України), особливо обтяжуючою обставиною якого є його вчинення під час воєнного стану, тощо.

Найявний воєнний стан визнається особливо обтяжуючою обставиною більшості військових кримінальних правопорушень.

Отже, нормотворча діяльність Верховної Ради України свідчить про визнання законодавцем наявності воєнного стану такою обставиною, яка обтяжує кримінальну відповідальність за окремі кримінальні правопорушення.

Держава в особі Верховної Ради України (п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України) на основі імперативного методу регулювання системою норм кримінального права визначає на засадах верховенства права (ч. 1, 2 ст. 8 Конституції України) вичерпний перелік видів і ознак кримінальних правопорушень та засобів кримінальної відповідальності [1, с. 12].

Зазначене визначення Верховною Радою України переліку видів і ознак кримінальних правопорушень повинно враховувати фактори, що обумовлюють криміналізацію суспільно небезпечних діянь в умовах воєнного стану (її обсяг, характер та способи). До них, зокрема, належать необхідність кримінально-правового захисту безпеки людини та суспільства в умовах воєнного стану, поява нових видів та високий ступінь суспільної небезпечності діянь, які вчиняються з використанням умов воєнного стану, достатня поширеність зазначених діянь, їх тотожність та можливість ефективної реакції на них заходами кримінально-правового характеру, наявність правоохоронної системи, здатної реагувати на вчинення суспільно небезпечних діянь в умовах воєнного стану, сприйняття суспільством доцільності криміналізації цих діянь.

Обґрунтування визнання воєнного стану обставиною, яка обтяжує окремі кримінальні правопорушення, потребує встановлення її впливу на ступінь суспільної небезпечності кримінально-протиправних діянь у межах не тільки всієї України, а й на окремих частинах території України: тимчасово окупованих, деокупованих, неокупованих.

Так, 03 березня 2022 р. Верховною Радою України прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», яким посилена кримінальна відповідальність не тільки за мародерство (ст. 432 КК України), а й за кримінальні правопорушення проти власності корисливої спрямованості (ст. ст. 185-187, 189, 191 КК України) [2].

На момент прийняття зазначеного закону такий фактор необхідності посилення криміналізації правопорушень проти власності корисливої спрямованості в умовах воєнного стану, як сприйняття суспільством, був беззаперечним, оскільки мали місце непоодинокі

випадки самоправної розправи громадян над так званими «мародерами» – особами, що вчинили викрадення чужого майна з використанням обстановки воєнного стану на початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України.

Разом з тим, на сьогодні виникає питання щодо тотожності ступеня суспільної небезпечності посягань на власність в умовах воєнного стану (незалежно від місця вчинення такого посягання на всій території України) та аналогічних посягань з використанням умов воєнного стану.

Так, колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду 28 березня 2023 р. у справі № 722/594/22 зазначила, що тлумачення ознаки «в умовах воєнного стану» без врахування інших умов призводить до того, що будь-яка крадіжка розглядається як тяжкий злочин, і це спотворює саме поняття «тяжкого злочину». При цьому суди не встановлюють, що воєнний стан будь-яким чином впливав на вчинене правопорушення [3].

Погоджуємось з доцільністю розмежування понять «умови воєнного стану» і «використання умов воєнного стану» та диференціації кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності залежно від використання або невикористання зазначених умов. При цьому використання умов воєнного стану доцільно визнавати обставиною, яка обтяжує кримінальну відповідальність за вчинене діяння.

1. Баулін Ю. В. Особливості кримінально-правового регулювання в Україні під час воєнного стану. *Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія»* (м. Одеса, 9 груд. 2022 р.). Одеса : ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА». 2022. С. 12–15.

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03 березня 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n6>.

3. Масштаб застосування тяжких покарань за крадіжку мимоволі нагадує застосування «закону про 5 колосків», – судді ВС звернули увагу на проблему тлумачення ознаки «в умовах воєнного стану». *Судово-юридична газета*. URL : <https://sud.ua/uk/news/publication/286264-masshtab-primeneniya-tyazhkih-nakazaniy-za-krazhu-neproizvolno-napominaet-primeneniye-zakona-o-5-koloskakh-sudi-vs-obratilivnimanie-na-problemu-tolkovaniya-priznaka-v-usloviyakh-voennogo-polozheniya>.

УДК 343.234

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/561-563

Рубен АНТОНЯН

ад'юнкт кафедри

кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 43-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення військ російської федерації спричинило появу великої кількості новел у вітчизняному кримінальному законодавстві. Такі зміни пов'язані із необхідністю підвищення ефективності норм кримінального закону в частині протидії такому вторгненню.

Однією з таких змін, відповідно до Закону України від 15 березня 2022 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» [1], є поява серед обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, у Розділі VIII Загальної частини Кримінального кодексу України (далі – КК) нової обставини, передбаченої ст. 43-1, що отримала назву «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України».

Включення так званого «бойового імунітету» до переліку обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, обумовлено необхідністю забезпечення можливості здійснення збройної відсічі ворожим підрозділам та їх окремим особам всіма можливими засобами, але при цьому не повинно відбуватись порушення кримінально-правових заборон.